

Průvodní zpráva k metodice vypracované v rámci projektu NAKI II
DG16P02H033 *Od pramene k edici. Zpřístupnění archivních fondů české
literatury a jejich využití v ediční praxi*

**METODIKA ARCHIVNÍHO ZPRACOVÁNÍ
OSOBNÍCH FONDŮ LITERÁRNÍ POVAHY
S PŘIHLÉDNUTÍM K JEJICH NÁSLEDNÉMU BADATELSKÉMU VYUŽITÍ**

Mgr. Veronika Boháčová, PhDr. Michaela Kuthanová, Ph.D., Dorota
Lábusová, PhDr. Tomáš Pavlíček, Ph.D., Mgr. Helena Šebestová

Památník národního písemnictví

Praha 2019

1. Cíl metodiky

Předkládaná metodika se zabývá archivními fondy, které dokumentují literární a kulturní život v českých zemích, a s ohledem na aktuálně platné domácí metodické pokyny - integrující mezinárodní standardy (ISAD a ISAAR CPF) - formuluje obecné zásady pro jejich zpracování s přihlédnutím k praxi v Literárním archivu Památníku národního písemnictví (dále LA PNP).

Cílem této metodiky je podrobit kritické analýze stávající *Pokyny pro zpracování archivního materiálu v Literárním archivu PNP* (Praha 2013), jimiž se řídí zpracování archivních souborů typu osobní fond, tvořících 91 % z celkem 2 355 archivních fondů uložených v LA PNP. Zároveň bylo nutné platné části stávajících pokynů inovovat tak, aby odpovídaly upravenému vydání *Základních pravidel pro zpracování archiválií* z roku 2015 (2. doplněné a opravené vydání, M. Wanner a kol., Praha 2015), doplnit je o nové dílčí operace (např. tvorbu rejstříků podle *Základních pravidel*) a především rozšířit celý postup zpracování o dosud zcela chybějící část – přípravu archiválií k digitalizaci i specifikaci samotného procesu digitalizace.

Potřeba nového metodického pokynu vyvstala zejména v souvislosti s počátkem systematické digitalizace fondů (zahájené v LA PNP v roce 2016) a s řešením grantového projektu *Od pramene k edici*. Metodika tak vychází vstříc požadavkům, s nimiž jsou v současné době konfrontováni pracovníci většiny archivních institucí.

2. Vlastní popis metodiky

Struktura metodiky rámcově sleduje komplexní proces shromažďování, zpracování a zpřístupňování materiálů ve sbírkové instituci. Její části popisují a blíže specifikují dílčí postupy tvořící jednotlivé navazující etapy tohoto procesu.

Úvodní kapitola vymezuje okruh působnosti a implementaci metodiky, důvody jejího vytvoření, provázanost se stávajícími předpisy a pokyny a přináší rovněž definice základních pojmů. Další kapitola vsazuje archivní soubory typu osobní fond do širšího kontextu typů archivních celků v LA PNP a věnuje se zejména problematice definice archivního souboru.

Ve třetím oddílu je vedle historie sbírek Literárního archivu stručně nastíněn i vývoj užívání termínu osobní fond nejen v praxi naší instituce, ale i v českém archivním diskurzu, což mělo zásadní vliv na vymezení archivních souborů daného typu a jejich pořádání a zpracování. Proměny jsou zřetelné v zachyceném přehledu dosavadních metodických pokynů pro zpracování archivních fondů v LA PNP.

Ústřední části metodiky pak popisují vlastní shromažďování, zpracovávání a zpřístupňování materiálů. Ve 4. kapitole je přiblížen proces výběru archiválií mimo skartační řízení a popis akvizice (v předchozích pokynech pro LA PNP tato problematika nebyla zohledněna), na něž navazuje popis evidence archiválií v I. stupni (5. kapitola), v jejímž rámci je

mj. připravován tzv. akviziční seznam a každý přírůstek je zaznamenán do evidence Národního archivního dědictví (NAD).

Nejrozsáhlejší část předkládané metodiky – 6. kapitola – tvoří popis evidence archiválií v II. stupni s ohledem na specifika osobních fondů literární povahy. Jsou zde stanovena pravidla třídění archiválií v LA PNP a způsoby fyzického uložení archiválií, podrobně je rovněž zachyceno vzorové schéma pro pořádání osobních fondů podle jednotlivých sérií a pravidla popisu archiválií v inventárním seznamu. Nově je oproti předchozím pokynům z roku 2013 v souladu s mezinárodními standardy ISAAR CPF podchyceno vytváření rejstříků jako abecedně uspořádaných seznamů přístupových bodů a oddělení popisu původce od popisu archivního souboru v archivní pomůcce. K plné implementaci předkládané metodiky v tomto bodu dojde v roce 2020 v návaznosti na zprovoznění nové zpracovatelské databáze (vyvíjené Odborem archivní správy a spisové služby MV ČR) a spuštění sdílené databáze autorit (rejstříků) paměťových institucí. Na závěr kapitoly následuje popis postupu, který souvisí s ukončením zpracování.

V poslední kapitole metodika vychází vstříc situaci, v níž se v současnosti nachází většina archivních institucí, a nově zohledňuje rovněž proces digitalizace archiválií a související problematiku: shrnuje tedy kritéria výběru fondů k digitalizaci, základní instrukce týkající se přípravy podkladů předcházející digitalizaci konkrétního celku, zásady výběru archiválií určených ke skenování v rámci jednoho fondu a doporučení týkající se kontrol digitalizovaného materiálu.

Přípravná fáze digitalizačního procesu je součástí předkládané metodiky především ze dvou důvodů. V případě, že je touto činností pověřen přímo zpracovatel, může digitalizace bezprostředně ovlivnit zpracování fondů (např. tvorba menších konvolutů archiválií vhodnějších k digitalizaci, možnost naskenování negativů z důvodu nejasného obsahu předcházející samotnému zpracování archiválií apod.). V případě, že je přípravou fondu k digitalizaci pověřený jiný pracovník, dochází v rámci přípravného procesu k digitalizaci k revizi archivního fondu určeného k digitalizaci, která se bude řídit rovněž předkládanou metodikou.

V samotném závěru metodiky je pak vedle seznamu literatury přiloženo pět dokumentů seřazených podle souslednosti jednotlivých kroků při zpracovávání a zpřístupňování osobních fondů: Protokol o zpracování fondu, pořádací schéma osobního fondu v tabulkové formě, příklad inventáře osobního fondu, ukázka z Inventárního seznamu ke skenování fondu a příklad Protokolu ke skenování fondu.

3. Srovnání „novosti postupů“ oproti původní metodice

Předkládaná *Metodika archivního zpracování osobních fondů literární povahy s přihlédnutím k jejich následnému badatelskému využití* nově zohledňuje v souvislosti se systematickou

digitalizací fondů v LA PNP digitalizační proces a související problematiku: kritéria výběru fondů k digitalizaci, základní instrukce týkající se přípravy podkladů předcházející digitalizaci konkrétního celku, zásady výběru archiválií určených ke skenování v rámci jednoho fondu a doporučení týkající se kontrol digitalizovaného materiálu.

Jedná se přitom o nový prvek metodiky nejen oproti původním *Pokynům pro zpracování archivního materiálu v Literárním archivu PNP* (1. vydání, Praha 2013), ale i oproti metodickým pokynům, které dosud schválil Odbor archivní správy a spisové služby MV ČR (<https://www.mvcr.cz/clanek/metodiky.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>). Dokument tak reaguje na aktuální potřeby oboru, což bylo patrné i z debaty na workshopu *Od pramene k edici. K digitalizaci v Literárním archivu Památníku národního písemnictví* konaném v rámci grantového projektu v roce 2018 v Památníku národního písemnictví a ohlasů související prezentace koncepce digitalizace v LA PNP.

Předkládaná metodika také nově připravuje v souladu s *Základními pravidly pro zpracování archiválií* podmínky pro implementaci mezinárodních standardů ISAAR CPF při vytváření archivních autoritních záznamů, které mají za úkol podporovat vytváření standardizovaných přístupových bodů v popisech.

4. Popis uplatnění Certifikované metodiky a informace, pro koho je určena

Uživateli metodiky mohou být kromě LA PNP a partnerských institucí svým charakterem archivu blízkých (Oddělení knižní kultury Knihovny Národního muzea) především literární muzea, domy spisovatelů, regionální muzea a další sbírkové instituce, které shromažďují materiál vztahující se k významným osobnostem české literatury, případně další archivy, které ve svých sbírkách uchovávají fondy obdobného charakteru a které řeší aktuální otázku digitalizace fondů.

Metodika bude dalším adresátům zprostředkována pomocí webových stránek grantového projektu v sekci Výstupy na webové adrese <http://naki01.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz> a rovněž prostřednictvím Metodického centra pro knižní kulturu a literární muzea, zřízeného při PNP v roce 2014 (<http://www.pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/o-metodikem-centru/>).

5. Seznam použité související literatury

Boháč, Antonín: Ontologie literárněmuzejního materiálu. In: *Literárne pamiatky a pamätníky 1967: (sborník Pamätníka slovenskej literatúry)*. CHOVAN, Juraj, ed. Matica Slovenská, Martin 1967, s. 77–96.

Boháč, Antonín: Písemné pozůstalosti v archivech. *Archivní časopis*, roč. 24, 1973, č. 4, s. 185–206.

Edererová, Radka – Podaný, Václav: K problematice osobních archivních fondů. In: *Sborník archivních prací*, roč. 34, 1984, č. 2, s. 310–350.

ISAAR CPF: Mezinárodní standard pro archivní autoritní záznamy korporací, osob a rodů. 2. vyd. Odbor archivní správy a spisové služby MV ČR, Praha 2009. [on-line] https://www.ica.org/sites/default/files/CBPS_Guidelines_ISAAR_Second-edition_CZ.pdf [citováno 20. 8. 2019].

Metodický návod týkající se pořádání osobních fondů. Metodiky týkající se zpracování jednotlivých typů archivních fondů, č.j.: AS/1-1955/00. MV ČR, Odbor archivní správy a spisové služby, Praha 2000. [on-line]

<https://www.mvcr.cz/clanek/metodiky.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d> [citováno 20. 8. 2019].

Metodický pokyn k využívání digitálních reprodukčních technologií v archivní praxi. Metodický pokyn Archivní správy MV ČR ze dne 25. září 1998, č.j.: AS/1-3518/98. [on-line]

<https://www.mvcr.cz/clanek/metodiky.aspx?q=Y2hudW09Nw%3d%3d> [citováno 20. 8. 2019].

Novotný, Miloslav: Archiv české literatury. *Časopis českých knihovníků*, roč. 18, 1939, č. 1–2, s. 66–74.

Řezníček, Václav: Korespondence, literární pozůstalosti a památky v Bibliotece Musea Království českého. *Knihy a knihovny: revue věnovaná knihovnictví, knihopisu a knihomilství*, roč. 1, 1920, s. 15–17.

Svatoš, Martin: Zásady uspořádání soupisů fondů Literárního archivu Památníku národního písemnictví. In: *Literární archiv 26, Památník národního písemnictví*, Praha 1993–1996, sv. 1, s. 9–13.

Slovníček pojmů. Národní archiv ČR. [on-line] https://web.nacr.cz/zakazky/NDA/20140625_portal/slovnicek_V14.pdf [citováno 23. 7. 2019].

Ševčík, Radomír: *Výběr archiválií mimo skartační řízení.* (Verlag Dashöfer 11. 1. 2008). [on-line] <https://www.qmprofi.cz/33/vyber-archivalii-mimo-skartacni-rizeni-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4EnaUJItCVHVa9ICTtso2UGrVRYFLS2WAvA/> [citováno 19. 7. 2019].

Základní materiál k tvorbě metodik zpracování archivních souborů (verze 17. 6. 2016). MV ČR, Odbor archivní správy a spisové služby, Praha 2016. [on-line] <https://www.mvcr.cz/clanek/metodiky.aspx?q=Y2hudW09Nw%3d%3d> [citováno 20. 8. 2019].

ZÁKLADNÍ PRAVIDLA PRO ZPRACOVÁNÍ ARCHIVÁLIÍ. Druhé, opravené a rozšířené vydání.

Kolektiv pracovníků pod vedením Michala Wannera. Odbor archivní správy a spisové služby MV ČR, Praha 2015.

6. Seznam publikací, které předcházely metodice a byly publikovány

Pavlíček, Tomáš: Minulost, aktuální úkoly a perspektivy digitalizace v LA PNP. In: *Literární archiv 50, Památník národního písemnictví*, Praha 2018, s. 262–270, 297–298.

Šebestová, Helena: Zpřístupnění fondu Josefa Václava Sládka v LA PNP: jak digitalizovat. In: *Literární archiv* 50, Památník národního písemnictví, Praha 2018, s. 288–299.